

MÜSLÜMAN-HİRİSTİYAN POLEMİĞİ İLE İLGİLİ XIX.YY.A AİT BİR ESER

Hidayet IŞIK*

A BOOK INTERESTED IN MUSLIM-CHRISTIAN POLEMIC IN XIX.CENTURY

ABSTRACT

One of the books interested in Muslim-Christian polemic in XIX.century is “Muhtasar al-Acviba al-Calila li Dahd al-Daawat al-Nasraniyya” written by Muhammed b.Ali al-Tıybi al-Dımişki. The book is a summary of the book “al-Acviba al-Calila li Dahd al-Daawat al-Nasraniyya” written by Sheik Ziyade.

Al-Dımişki, author of “Muhtasar”, was born in Damascus in Syria in 1246/1830 and died there in 1317/1899. He wrote his book because of his some friends demanded him to summarize the book of Sheik Ziyade.

The subjects disputed in the book are Christian Trinity, crucifix of Jesus Christ on the Cross, falsification of the Bible and the good news about Muhammed the Prophet in the Bible. The “Muhtasar” is an answer and an apology against Christians who aggress to Islam in some subjects. It is understood that the author perfectly knows the Koran and the Bible.

Key words: *Muslim-Christian polemic, XIX.century, Muhammed b.Ali al-Tıybî al-Dımişkî, Muhtasar al-Acviba al-Calila li Dahd al-Daawat al-Nasraniyya*

GİRİŞ

Müslüman-Hıristiyan ilişkileri, İslam'ın doğuşundan günümüze ulaşan uzun bir tarihi süreci bünyesinde barındırır. Hz.Muhammed'e peygamberliğinin müjdesini ilk veren Varaka b.Nevfel, bazı kaynaklara göre kutsal kitapları okumuş bir Hıristiyan bilgin olduğu gibi;¹ Müslümanların, Mekke putperestlerinin baskısı

* Yrd.Doç.Dr., S.Ü. İlahiyat Fakültesi Dinler Tarihi Anabilim Dalı Öğretim Üyesi

¹ Bkz., İ.Hişam, *es-Sire*, Mısır 1375/1955; İ.İshak, *es-Sire*, Tah. M.Hamidullah, Hayra Hizmet Vakfı, Konya 1401/1981; F.Razi, *Tefsir-i Kebir*, el-Matbaatu'l-Behiyye, Kahire trz., III.104; Ş.Kuzgun, *İslam Kaynaklarına Göre Hz.İbrahim ve Hanıflık*, Se-Da Yayınları, Ankara 1995, s.189-190; M.Şemseddin, “*K.İ.Araplar ve Tedeyünleri*”, Daru'l-Fünun İlahiyat Fakültesi Mecmuası, S:3, İstanbul 1206, s.162-164

sonucu ilk defa göç ettikleri Habeşistan, Hıristiyan bir ülkedir. Ayrıca Kur'an'da, Hz.Muhammed'in Hıristiyan Necran heyeti ile yaptığı tartışmadan söz edilir.² Bunun yanında Kur'an, Hıristiyanları Müslümanlara en yakın din mensupları olarak kabul etmektedir.³ Yine ilk devirlerden itibaren Hıristiyan bilginlerin ve mütercimlerin Müslüman devletlerde aktif resmi görevler almalarında bir sakınca görülmemiştir.

Bütün bu sebeplerden dolayı Müslüman ve Hıristiyanlar tarih boyunca çok yakın ilişki içinde olmuşlardır. Bunun sonucunda birbirlerinin dinlerini ve inançlarını öğrenme ihtiyacı ortaya çıkmış ve bu amaçla bir çok eser kaleme alınmıştır. Bu durum zamanla karşılıklı olarak bir reddiye ve polemik edebiyatının oluşmasına zemin hazırlamıştır. Ancak Hıristiyanlığa karşı İslam dinini savunan polemik ve apolojetik türü eserlerin ilk olarak Hıristiyan mühtediler ile başladığı ve Müslüman bilginlerin genelde bu mühtedilere dayandıkları gözden uzak tutulmamalıdır.⁴ Bunun, sonraki asırlarda da bu şekilde devam ettiği görülmüştür.

İşte bu çalışmamızda söz konusu ettiğimiz eser de, Şeyh Ziyade adlı bir Hıristiyan mühtedinin yazdığı risalenin, Muhammed b.Ali b.Ali b.Abdirrahman et-Tıybî ed-Dımişkî adlı bir Müslüman bilgin tarafından ihtisar edilmiş şeklidir. Eserin tam ismi *Mubtasaru'l-Ecvibeti'l-Celile Li Dabdi'd-Daavâti'n-Nasrâniyye*'dir. Eser, Şeyh Ziyâde'nin *el-Bahsu's-Sarîb* adlı eserinden sonra yazdığını söylediği *el-Ecvibetu'l-Celile* isimli son kitabının kısaltılmış şeklidir. Rahmetullah Efendi (ö.1306/1888)'nin *Izharu'l-Hak* adlı meşhur eserinin Kahire 1317/1899 tarihli Arapça nüshasının kenarında basılan dört risaleden⁵ birisidir. Risalenin sonunda 1279/1862 tarihinde ihtisar edildiği yazılıdır. Bu durumuyla XIX. yy.da yazılan polemik türünün bir örneği olduğu görülmektedir. Bilindiği gibi bu yüzyıl, Hıristiyan misyonerlerin Müslüman ülkelerdeki faaliyetlerini oldukça yoğunlaştırdıkları bir yüzyıldır.

Muhtasarın yazarı Muhammed et-Tıybî ed-Dımişkî, 1246/1830'da Şam (Dımişk)'da doğmuş ve 1317/1899'da orada ölmüştür. Şâfi Mezhebi hukukçusu olmasının yanında matematikçi, mühendis ve astronomdur. Müslüman-Hıristiyan polemik ile de ilgilenmiştir. İlk öğrenimini babasından ve dedesinden alan ed-Dımişkî Suriye'de Havran bölgesi müftülüğünde bulunmuştur. Arazi bilimine dair basılmamış bir kitabı vardır. Bundan başka *Taksîmu'l-Şebeketi'l-Miyâb fi Dımişk*, *Hulâsâtu't-Tercîb li'd-Dîni's-Sabîb* ve bu üzerinde çalıştığımız *Mubtasaru'l-Ecvibeti'l-Celile li Dabdi'd-Daavâti'n-Nasrâniyye* isimli eserleri bulunmaktadır.⁶

² Al-İ İmran, 1-80. Ayrıca bkz., Mustafa Fayda, "Hz.Muhammed'in Necran'lı Hıristiyanlarla Görüşmesi ve Mübabele", Ank.Ünv.İlahiyat Fakültesi İslam İlimleri Enstitüsü Dergisi, Sayı:2, Ankara 1975

³ Maide 82

⁴ Bkz., Mehmet Aydın, *Müslümanların Hıristiyanlığa Karşı Yazdığı Reddîyeler ve Tartışma Konuları*, T.Diyaret Vakfı Yayınları, Ankara 1998, s. 38

⁵ Diğerleri şunlardır: Şeyh Rufâi el-Hûlî, *Keyfiyyetu'l-Münâzara*; Rahmetullah Efendi, *et-Tenbîhât fi İsbâti'l-İhticâc ile'l-Bi'se ve'l-Haşr*; Muhammed et-Tıybî, *Hulâsatu't-Tercîb li'd-Dîni's-Sarîb*.

⁶ Ömer Rıza Kehhâle, *Mu'cemu'l-Müellifin*, Mektebetü'l-Müsennâ, Beyrut trz., VI. 21; Yusuf İlyas Serkis, *Mu'cemu'l-Matbûâti'l-Arabîyye ve'l-Mu'arrabe*, Mısır 1346/1928, II. 1254; Bessâm Abdulvehhâb el-Câbî, *Mu'cemu'l-Â'lâm*, Kıbrıs 1407/1987, s. 762; Bağdatlı İsmail Paşa, *İzâbu'l-Meknûn fi'Zeyli alâ Keşfi'z-Zünûn*, MEB, İstanbul 1972; M.Aydın, *Reddîyeler*, s.77-78

Kaynaklarda ed-Dımişkî hakkında bu özlü bilgiler bulunmasına rağmen, Şeyh Ziyade hakkında, isim ve künyesi açıkça belirtilmediği için hiçbir bilgiye ulaşamadık.

ed-Dımişkî, bazı arkadaşlarının kendisinden Şeyh Ziyâde'nin *el-Ecvibetu'l-Celîle li Dabdi'd-Daavâti'n-Nasraniyye* isimli kitabını özetlemesini istediklerini, kendisinin de onların bu teklifini kabul ederek bu risaleyi meydana getirdiğini söylemektedir.⁷

Yazarın ifadesine göre Şeyh Ziyade isimli bir Hıristiyan bilgin ihtida ettikten sonra *el-Bahsu's-Sarib* isimli bir eser yazmış ve kendisi gibi Müslüman olması için Kahire'de bulunan bir arkadaşına bunu göndermiştir. Bunun üzerine Hıristiyan bilginleri toplanarak bu arkadaşına İslam dinini hedef alan sorular sormuşlar, o da bunun sonucunda İslam Dinine girmekte tereddüt etmiştir. Bundan sonra Hıristiyan bilginlerin iddialarını ve sorularını içeren bir mektubu Şeyh Ziyâde'ye göndermiş, o da arkadaşına bunların cevaplarını içeren *el-Ecvibetu'l-Celîle li Dabdi'd-Da'avâti'n-Nasraniyye* isimli bir risale yollamıştır. Bu risale sonucu arkadaşının tereddüdü giderek ihtida etmiştir.⁸ Adından da anlaşılacağı üzere ed-Dımişkî'nin bu eseri, ilgili risalenin muhtasar şeklidir.

Biz, aşağıda ed-Dımişkî'nin özetlediği şekilde Şeyh Ziyade'ye sorulan soruların ve onun verdiği cevapların önemli olanlarını sıraladık. Soruları numaralandırdık, metinde geçen Kur'an ve Kitab-ı Mukaddes ayetlerini tahkik ederek yerlerini gösterdik. Yazarın müracaat edilmesini istediği kaynaklardaki bilgileri dipnotlarda gösterdik. Bunun dışında her hangi bir bilgi verme yoluna gitmedik. Dinler Tarihi'nin önde gelen metotlarından biri olan "nitelendirme"ye uygun olarak eserdeki bilgileri olduğu gibi sunmayı yeterli gördük. Böylelikle, yazarın işaretleri doğrultusunda dipnotlar tarafımızdan oluşturuldu.

Bütün bu ön bilgilerden sonra soru ve iddialara ve bunların cevaplarına geçmek istiyoruz.

HİRİSTİYANLARIN İSLAMİYETE YÖNELTTİĞİ BAZI İDDİALARA CEVAPLAR

1. İslam dini sadece Araplara gönderilmiştir. Arapların dışındakilerin Müslüman olmalarına gerek yoktur. Bununla ilgili Kur'an ayetleri vardır: "Ümmül-Kurâ (Mekke) ve etrafındakileri uyarman için..."⁹; "Biz her peygamberi ancak Kavminin dili ile gönderdik"¹⁰; "Senden önce bir uyarıcı gelmeyen bir kavmi uyarman için"¹¹.

Cevap: Kur'an'ın Araplara gönderildiğini bildiren yukarıdaki ayetler yanında bütün insanlara gönderildiğini ifade eden ayetler de vardır: "Biz Seni ancak bütün insanlara müjdeleyici ve uyarıcı olarak gönderdik; fakat insanların çoğu bilmez-

⁷ Muhammed b.Ali b.Ali b.Abdirrahman ed-Tıybî ed-Dımişkî, *Muhtasaru'l-Ecvibetu'l-Celîle li Dabdi'd Daavâti'n-Nasraniyye*, (*Izharu'l-Hak* kenarında), Kahire, 1317/1899, s.163-164

⁸ *M.Ecvibetu'l-Celîle*,s.164-165

⁹ En'am 92.

¹⁰ İbrahim 4.

¹¹ Kasas 46.

¹² *M.Ecvibetu'l-Celîle*, s.166

ler”;¹³ “Biz seni ancak alemlere rahmet olarak gönderdik”.¹⁴ Nitekim aynı şey Hz. İsa için de söz konusudur. Çünkü o bir taraftan “Ben İsrail oğullarının kaybolmuş koyunlarından başkasına gönderilmedim”¹⁵ ve “daha ziyade İsrail oğullarının kaybolmuş koyunlarına gidin”¹⁶ derken diğer taraftan “Bütün dünyaya gidin, İncili bütün yaratıklara duyurun”¹⁷ demiştir.¹⁸

2. Allah Kur’an’da “Senden önce Kur’an’da bir korkutucu gelmeyen kavmi uyarman için”¹⁹ demiştir. Halbuki Hz. Muhammed daha önce Hz. İsa tarafından korkutulan Hristiyanları da İslam dinine davet etmiştir.²⁰

Cevap: Hz. İsa onlara kendisinin Allah’ın oğlu olduğunu, teslis ve diğer inançları öğretmemiştir. Ancak kendisinin Allah’ın kulu ve peygamberi olduğunu söylemiştir. Hristiyanlar bu inançları kendileri ortaya çıkarmışlardır. Dolayısıyla onların bu inançtan kurtulmaları için Hz. Muhammed’in onları da uyarması gerekir. Kaldı ki Hz. Muhammed bunu kendiliğinden değil, Allah’ın emri ile yapmıştır: “Allah çocuk edindi diyenleri uyarın.”^{21,22}

3. Allah Kur’an’da Hristiyanları, İncili ve Mesih’i övmüştür. Bu durumda Allah’ın övdüğü bir dine karşı çıkmak doğru değildir.²³

Cevap: Hz. İsa’nın övülmesi İslam dininde vaciptir. Kur’an’da övülen İncil, tahrif edilmemiş ve ilk şekliyle olan İncil’dir. Övülen Hristiyanlar da bu İncil’e tabi olan Hristiyanlardır. Tahrif edilmiş İncil’e tabi olanlar ise övülmek şöyle dursun, aksine Kur’an’da yerilmişlerdir: “Allah tarafından kendilerine, yanlarında bulunana doğrulayıcı bir elçi gelince, kitap verilmiş olanlardan bir gurup, Allah’ın kitabını sanki bilmiyorlarmış gibi sırtlarının arkasına attılar”^{24,25}

4. “De ki: Size göklerden ve yerden kim rızık veriyor? De ki: Allah, o halde ya biz veya siz, doğru yol üzerinde veya açık bir sapıklık içindeyiz”²⁶ ve “Bizi doğru yola ilet”²⁷ ayetleri Hz. Muhammed’in yaptığı işin hakikatini bilmediğini ve Allah’tan doğru yolu göstermesini talep ettiğini göstermektedir. Böyle olunca ona uymak nasıl gerekli olur?²⁸

Cevap: Bunun benzeri Kitab-ı Mukaddes’te de vardır. Davud peygamber, “Ya Rab, düşmanlarımdan ötürü adaletinde bana rehber ol, senin yolunu önümde

¹³ Sebe 28

¹⁴ Enbiya 108

¹⁵ Matta, 15:24.

¹⁶ Matta, 10:6.

¹⁷Markas, 16:15.

¹⁸ *M.Ecribeti’l-Celile*, s.166-167

¹⁹ Kasas 46.

²⁰ *M.Ecribeti’l-Celile*, s.168

²¹ Kehf 4.

²² *M.Ecribeti’l-Celile*, s.168-169

²³ *M.Ecribeti’l-Celile*, s.169

²⁴ Bakara 101.

²⁵ *M.Ecribeti’l-Celile*, s.169-170

²⁶ Sebe 24.

²⁷ Fatiha 6.

²⁸ *M.Ecribeti’l-Celile*, s.170

düzeltilmiş²⁹ demıştır. Yukarıdaki birinci ayet dinleyenler için şüphe ve kapalılığın olduğuna delâlet eder, yoksa peygamberin şüphe içinde olduğuna delâlet etmez. Bunun benzeri Tevrat'ın Tekvin bölümünde bulunmaktadır: “Ve Rab dedi: Sodam ve Gomora'nın feryadı büyük ve onların günahı çok ağır olduğu için şimdi ineceğim ve bana gelen feryadına göre tamamen yaptılar mı göreceğim ve yapmadılarsa bileceğim³⁰. Şimdi, eğer birinci ayette şüphe varsa burada da vardır ve Allah'ın Sodom ve Gomora'yı bilmediğini ve araştırmak için ineceğini gösterir. Halbuki Allah bundan çok yücedir.³¹

5. Kur'an'dan anlaşıldığına göre Hz. Peygamberin elinde herhangi bir mucize meydana gelmemiştir.³²

Cevap: Kur'an'dan böyle bir şey anlaşılması mümkün değildir. Şeyh Ziyade bu konuyu epey uzatmıştır. Peygamberin diğer mucizelerini bir kenara bıraksak bile bizzat Kur'an'ın kendisi edebi üslup yönünden mucize olmaya yeterlidir.³³

6. Kur'an'da suçlulara karşı hem kısas yapılması, hem de onların affedilmesi yazılmıştır. Halbuki bunlar birbirine zıt olan şeylerdir. Bu durumda çelişki vardır.³⁴

Cevap: Böyle bir şeyi vehmetmek cahillikten ve çelişkinin anlamını bilmekten ileri gelmektedir. Kur'an aynı anda hem kısası, hem de affi emretmemektedir. İkisinden birini emretmektedir. Değişik durumlarda da affin takvaya daha uygun olduğunu söylemektedir: “Affetmeniz takvaya daha yakındır.”^{35,36}

7. İçinde bazı Arapça olmayan kelimeler olduğu halde, Kur'an'ın Arapça olduğuna dair ayetler vardır.^{37,38}

Cevap: Arapça bir kitabın içinde İbrahim, İsmail gibi Arapça olmayan bazı kelimelerin bulunması o kitabın Arapça olmadığını göstermez. Her dilde o dilden olmayan kelimeler bulunmaktadır.³⁹

8. Kur'an'da, Yahudilere hitaben, “Ey İsrail oğulları, size verdiğim nimeti ve sizi alemlere üstün kıldığımı hatırlayın⁴⁰ buyurulmaktadır. Bu ise Yahudilerin Müslümanlardan üstün olduğunu gösterir.⁴¹

²⁹ Mezmurlar, 5: 8-9.

³⁰ Tekvin, 18: 20-21.

³¹ *M.Ecribeti'l-Celile*, s.170-172

³² *M.Ecribeti'l-Celile*, s.171

³³ *M.Ecribeti'l-Celile*, s.173

³⁴ *M.Ecribeti'l-Celile*, s.173

³⁵ Bakara 237.

³⁶ *M.Ecribeti'l-Celile*, s.173-174

³⁷ “Biz onu Arapça bir Kur'an olarak indirdik ki anlayasınız” (Yusuf 2). Ayrıca bkz., Taha 113; Fussilet 3; Şûrâ; Zuhruf 3. “Biz sana onu Arapça bir Kur'an olarak indirdik ve onda tehditleri türlü biçimlere çevirip açıkladık ki korunsunlar” (Taha 113). “Bilen biri toplum için ayetleri açıklanmış Arapça okunan bir kitaptır.” (Fussilet 3). “Biz sana böyle Arapça bir Kur'an vahyettik ki Anakent (Mekke)yi ve çevresinde bulunanları ikaz edip, asla şüphe bulunmayan toplanma gününe karşı uyarasın” (Şûrâ 7). “Biz düşünüp anlamamız için onun Arapça bir Kur'an yaptık.” (Zuhruf 3).

³⁸ *M.Ecribeti'l-Celile*, s.174

³⁹ *M.Ecribeti'l-Celile*, s. 174

⁴⁰ Bakara 47, 122.

⁴¹ *M.Ecribeti'l-Celile*, s.174

Cevap: Bu üstünlük Yahudiliğin bozulmadığı zamandaki Allah'ın marifeti-ne ulaşmış eski Yahudilere aittir. Yoksa Yahudiliğin bozulmasından ve İslam'ın gelmesinden sonraki Yahudilere ait değildir.⁴²

9. Kur'an'da şu ayette zikredilen boşanma ve helal olma güzel bir şey değildir: “Erkek yine boşarsa, artık bundan sonra kadın başka bir kocaya varmadan kendisine helal olmaz. O da bunu boşarsa, Allah'ın sınırları içinde duracaklarına inandıkları takdirde tekrar birbirlerine dönmelerinde kendilerine bir günah yoktur”^{43,44}

Cevap: Boşanmanın câiz olduğu açık şekilde Tevrat'ta da yazılıdır⁴⁵ ve inancınıza göre güzeldir. Boşanma Kur'an'da emir suretinde varid olmamıştır. Bahsettiğiniz durum, boşanmayı güçleştirmek için konulmuştur. Erkek, kadının tekrar kendisine dönmesini istemesinin ancak kadının başkasıyla evliliğinden sonra olabileceğini düşünerek kadına buna göre davranmalıdır.⁴⁶

10. Kur'an “İncil’de yol gösterici ve nur olduğunu”⁴⁷ belirtirken ve “Tevrat’la peygamberlerin hükmettiğini”⁴⁸ söylerken, Müslümanlar nasıl Tevrat ve İncil’in tahrif edildiğini söylüyorlar?⁴⁹

Cevap: Kur'an bu vasıfları tahrif edilmemiş Tevrat ve İncil için zikrediyor. Müslümanlar da onların tahrif edilmiş şekline karşı çıkıyorlar, yoksa asıllarının Allah tarafından gönderildiğini kabul ediyorlar.⁵⁰

11. Kur'an, “Allah için üçüncüsüdür diyenler elbet kafir olmuşlardır”⁵¹ ayetiyle yeryüzünde bulunmayan bir Hıristiyan mezhebinden bahsediyor.⁵²

Cevap: Geçmiş devirlerdeki Hıristiyan fırkalarından böyle bir inanca sahip olanlar bulunmaktaydı. Bugünkü teslis inancı da böyle bir anlam içermektedir.⁵³

12. Kur'an Cennet’te huri, vildan, şarap, süt ve bal olduğunu söylüyor.⁵⁴ Bunların hepsi buldukları yerde fesada sebep olmaktadır.⁵⁵

⁴² *M.Ecribeti'l-Celile*, s.175

⁴³ Bakara 230.

⁴⁴ *M.Ecribeti'l-Celile*, s.175

⁴⁵ “Fakat dul, yahut boşanmış kadının adağı, canını onunla bağladığı her şey onun üzerinde duracaktır” (Sayılar, 30: 9).

⁴⁶ *M.Ecribeti'l-Celile*, s.175-176

⁴⁷ “Onların ardından, yanlarında Tevrat’ı doğrulayıcı olarak Meryem oğlu İsa’yı gönderdik ve Ona, içinde yol gösterme ve nur bulunan, önündeki Tevrat’ı doğrulayan, korunanlar için yol gösterici ve öğüt olan İncil’i verdik” (Maide 46).

⁴⁸ “Gerçekten Tevrat’ı biz indirdik, onda yol gösterme ve nur vardır. İslam olmuş peygamberler, onunla Yahudilere hüküm verirlerdi.” (Maide 44).

⁴⁹ *M.Ecribeti'l-Celile*, s.176

⁵⁰ *M.Ecribeti'l-Celile*, s.176-177

⁵¹ Maide 73.

⁵² *M.Ecribeti'l-Celile*, s.177

⁵³ *M.Ecribeti'l-Celile*, s.177-178

⁵⁴ “Ayrıca onları iri gözlü hurilerle de evlendirmişiz”. (Duhan 54); “Çevrelerinde ebedi yaşamaya erdirilmiş gençler dolaşır” (Vakıa 17); “Korunanlara söz verilen Cennet’in durumu şudur: İçinde bozulmayan su ırmakları, tadı değişmeyen süt ırmakları, içenlere lezzet veren şarap ırmakları ve süzme bal ırmakları vardır ve onlar için orada her çeşit meyva, Rablerinden de bağışlama vardır.” (Muhammed 15).

⁵⁵ *M.Ecribeti'l-Celile*, s.178

Cevap: Bununla ilgili Hıristiyanların kendi kitaplarında olanlara hayret etmeleri gerekir. Çünkü Tevrat'ta Hz. İbrahim'e gelen üç meleğin Hz. İbrahim'in yemeğinden yediğinden bahsedilir.⁵⁶ Halbuki Kur'an'da İbrahim kıssasında geçtiği üzere melekler yeme içmeden münezzeh oldukları için İbrahim'in yemeğini yememişlerdir.⁵⁷ Hıristiyanlar meleklerin yediklerini normal karşılarken Cennet'te insanların yemek içmek ile ilgili Kur'an ayetlerine hayret ediyorlar. Halbuki Müslümanlar bu yiyeceklerin dünyadaki gibi boşaltım ihtiyacı gerektirmeden temiz kokulu ter ile vücuttan atılacağını söylüyorlar. Huri ve vildanın da Kur'an'da geçtiği üzere tertemiz olduğunu belirtiyorlar. "Onlar için orada tertemiz eşler de vardır ve onlar orada ebedi kalacaklardır."^{58,59}

13. Müslümanlar Hz. Muhammed'in isminin Allah'ın ismi ile birlikte arşın üzerinde yazılı olduğunu söylüyorlar. Bu çok aşırı bir görüştür.⁶⁰

Cevap: Yuhanna'nın rüyası bundan daha aşırıdır. O, Allah'ı taht üstünde otururken ve etrafında 24 ihtiyar bulunduğu halde gördüğünü söylemektedir.^{61,62}

14. Kur'an'da bir çok tekrarlar vardır. Yedi ayrı okunuş üzerine indiği söylenmektedir. Ayrıca peygamberden sonra bir araya getirilmiştir.⁶³

⁵⁶ "Ve gözlerini kaldırıp baktı, ve işte karşısında üç adam duruyordu; ve onları görünce çadırın kapısından onları karşılamaya koştu ve yere kadar eğildi ve dedi: Ey efendim, eğer şimdi gözünde lutuf buldumsa, kulunun yanında kalmadan geçme; şimdi biraz su getirilsin ve ayaklarınızı yıkayın ve ağaç altında dinlenin; bir parça ekmek getireyim de yüreğinizi kuvvetlendirin; ve ondan sonra geçersiniz, madem ki kulunuza geldiniz. Ve dediler: söylediğin gibi olsun, öyle yap. Ve İbrahim çadıra, Sara'nın yanına seğırtip dedi: Çabuk üç ölçek has un hazırla, yoğurt ve pide yap. Ve İbrahim sığırlara koştu, ve körpe ve iyi bir buzağı alıp uşağına verdi ve onu hazırlamakta acele etti: Ve ayrıla süt ve hazırladığı buzağıyı alıp önlerine koydu; ve kendisi yanlarında, ağaç altında durdu, onlar da yediler." (Tekvin, 18: 2-8).

⁵⁷ "Elçilerimiz İbrahim'e müjde verip 'Selam' demişlerdi. O da 'selam' dedi. Çok geçmeden kızarmış bir buzağı getirdi: Ellerinin buzağıya uzanmadığını görünce durumlarını beğenmedi ve onlardan ötürü içinde bir korku duydu. 'Korkma' dediler, 'biz Lut kavmine gönderildik'" (Hud, 69-70).

⁵⁸ Bakara 25.

⁵⁹ *M.Ecribeti'l-Celile*, s.178-180

⁶⁰ *M.Ecribeti'l-Celile*, s.180-181

⁶¹ "Hemen ruhta oldum, ve işte, gökte bir taht konulmuş, ve taht üzerinde bir oturan vardı, ve oturan görünüşte yeşim ve kırmızı akik taşına benzerdi, ve tahtın çevresinde görünüşte zümrüde benzer bir alâmisema vardı. Ve tahtın etrafında yirmi dört taht; ve tahtlar üzerinde oturan başları üzerinde altın taçlar ve beyaz esvaplar giyinmiş yirmi dört ihtiyar vardı. Ve tahttan şimşekler ve sesler ve gök gürlemeleri çıkıyordu. Ve tahtın önünde yanan yedi ateş meşalesi vardı, onlar Allah'ın yedi ruhudur. Ve tahtın önünde billûra benzer sanki camdan bir deniz; ve tahtın önünde ve tahtın etrafında önden ve arkadan gözlerle dolu dört canlı mahluk vardı. Ve birinci mahluk aslana benzer, ve ikinci mahluk danaya benzer, ve üçüncü mahlukun yüzü insan yüzü gibi, ve dördüncü mahluk uçan kartala benzerdi. Ve dört mahluktan her birinin altı kanadı olup etrafı ve içi gözlerle doludur ve; 'Kuddüs, Kuddüs, Kuddüs, var olmuş ve var olan ve gelecek olan her şeye Kadir Rab Allah' diyerek gündüz ve gece rahat etmezler. Ve canlı mahluklar taht üzerinde oturana, ebedler ebedine hay olana izzet ve hürmet ve şükran verdikçe, yirmi dört ihtiyar taht üzerinde oturanın önünde yere kapanırlar ve ebedler ebedince hay olana secde ederler." (Vahiy, 4: 2-10).

⁶² *M.Ecribeti'l-Celile*, s.181

Cevap: Yedi ayrı okunuş Kur'an'ın manasını bozmamaktadır ve Kur'an'ın ilk indiğinde vardı. Ayrı okunuşlar çelişki ve tahrif olduğuna delalet etmez. Halbuki İncil'de bir birini tutmayan çelişkiler vardır. Tekrarlara gelince anlamı kuvvetlendirmek içindir ve daha bir çok hikmeti Arap Edebiyatı kitaplarında yazılıdır. Hz. Muhammed'den sonra bir araya getirilmesine gelince aynı şey İnciller için de söz konusudur. İnciller Hz. İsa'dan çok sonraları toplanmıştır. Üstelik başlangıçtaki 30 dan fazla İncil'den daha sonra 4 tanesi doğru kabul edilmiştir.⁶⁴

15. Hz. Muhammed Ka'be'deki Haceru'l-Esved'i (Siyah Taş) öperken Hz. Ömer onun hiçbir fayda ve zarar vermeyen bir taş olduğunu söylemiştir.⁶⁵

Cevap: Hz. Musa⁶⁶ ve İsrail peygamberleri⁶⁷ de Ahit Sandığına saygı göstermişler ve ona buhurlanmışlardır. Hıristiyanlar da resim ve ikonlara saygı göstermekte ve onlara secde etmektedirler. Hatta onların fayda ve zarar veremediğini, ancak onlara yapılan saygının Allah'a olduğunu söylemektedirler. Aynı şekilde Haceru'l-Esved'i öpmek de hikmetini bilemediğimiz ibadet şeklidir. Hz. Ömer de buna işaretten, "ben biliyorum ki sen fayda ve zarar vermeyen bir taşsın, eğer peygamberin seni öptüğünü görmeseydim, öpmezdim" buyurmuştur.⁶⁸

16. Hz. Muhammed ganimet mallarını almış ve ashabı arasında paylaşmıştır.⁶⁹

Cevap: Tevratta geçtiği üzere⁷⁰ aynı şey Hz. Musa için de söz konusudur.⁷¹

⁶³ *M.Ecribeti'l-Celile*, s.181

⁶⁴ *M.Ecribeti'l-Celile*, s.181-183

⁶⁵ *M.Ecribeti'l-Celile*, s.183

⁶⁶ "Ve işte ben Dan sıptından Ahisamak oğlu Oholiab'ı onun yanına koydum; ve yüreği hikmetli olanların hepsinin yüreğine hikmet koydum, ta ki, sana emrettiğim bütün şeyleri, toplanma çadırını ve şahadet sandığını ve onun üzerinde olan kefarete örtüsünü ve çadırın bütün takımlarını, ve sofrayı ve onun takımlarını, ve halis altın şamdanı ve bütün takımlarını ve buhur mezbahını ve yakılan takdim emiri mezbahını ve bütün takımlarını ve kazanı ve onun ayağını, ve kahinlik etmek için ince dokunmuş esvabını ve kahin Harun'un mukaddes esvabını, ve oğullarının esvabını, ve mesh yağını, ve makdis için hoş kokulu baharlar bulunan buhurunu yapsınlar; bütün sana emrettiğim gibi yapsınlar" (Çıkış, 31: 6-11).

"Ve oraya şahadet sandığını koyacaksın, ve sandığı perde ile gizleyeceksin. Ve sofrayı içeri getireceksin, ve onun üzerindeki şeyleri dizeceksin; ve şamdanı içeri getireceksin, ve kandillerini yakacaksın. Ve buhur için altın mezbahı şahadet sandığının önünde koyacaksın, ve mesken kapısının perdesini takacaksın" (Çıkış, 40: 3-5).

⁶⁷ "Ve Yeşu onlara dedi: 'Allah'ınız Rabbin sandığı önünde Erdenin ortasına varın; ve İsrail oğulları sıptlarının sayısına göre, hepiniz omuz üzerinde birer taş kaldırın; ta ki, bu bir alamet olsun ve yarın oğullarınız; 'Bu taşlarla ve demek istiyorsunuz', diye sordukları zaman, onlara diyeceksiniz: 'Çünkü Erden suları Rabbin Ahit Sandığı önünde önünde kesildiler; Erdenden geçtiği zaman Erdem suları kesildiler, ve bu taşlar İsrail oğullarına ebediyen anılma için olacaktır'" (Yeşi, 4: 5-7).

"Ve Rabbin Ahit Sandığı ordugaha girdiği zaman bütün İsrail büyük bağırışla bağırıyorlar, ve yer ses verdi. Ve Filistiler bağırış gürültüsünü işitip dediler: 'İbranilerin ordugahında bu büyük bağırış gürültüsü nedir?' Ve ordugaha Rabbin Ahit sandığı geldiğini bildiler." (1. Samuel, 4: 5-6).

⁶⁸ *M.Ecribeti'l-Celile*, s.184

⁶⁹ *M.Ecribeti'l-Celile*, s.185

17. Hz. Muhammed kendisine düşmanlık eden bir kişiyi öldürtmüştür.⁷²

Cevap: Aynısını Hz. Davud da yaptırmıştır.^{73,74}

18. Hz. Muhammed Allah'ın peygamberi ise Allah onu neden Uhud'da di-
şinin kırılmasından ve yanağının yaralanmasından korumamıştır?⁷⁵

Cevap: Hz. İsa'nın tanrı olduğunu kabul etmelerine rağmen onun yakalana-
rak çarmıha gerildiğini ve acı çekerek öldüğünü söyleyenlerin böyle bir soru sorma-
ya hakları yoktur.⁷⁶

19. Hz. Musa'nın öldürmesi ve esir olması Allah'ın emri iledir. Hz. Mu-
hammed için böyle bir şey söz konusu değildir.⁷⁷

Cevap: Hz. Muhammed'in bunları yapması da Allah'ın emriyledir. Hatta
Allah'ın kendisine meleklerle yardım etmesi Kur'an'da yazılıdır.^{78,79}

20. İsrail oğulları düşmanlarına karşı muzaffer olmuşlardır. Hz. Muham-
med de Allah'ın emri ile savaşsaydı Uhud'da mağlup olmazdı.⁸⁰

Cevap: Bunu söyleyen Tevrat'ı da bilmiyor. Allah İsrail oğullarına
Benyamin kabilesi ile savaşmasını emredince zafer Benyamin taraftarlarının olmuş
ve İsrail oğulları ancak daha sonra onları yenebilmiştir.^{81,82}

21. Gaybı bilmek peygamberliğin şartlarından. Halbuki Hz. Muhammed
gaybı bilmezdi.⁸³

Cevap: Hz. Muhammed gayba ait bir çok haberler vermiştir. Örneğin; Hz.
Ademin tövbesini ve kabul edilmesini Tevrat'ta geçmediği şekilde anlatmış,⁸⁴ Tev-
rat'ta bulunmayan Ad ve Semud kavimlerinin durumlarından haber vermiştir.^{85,86}

⁷⁰ “Ordu binlerinin zabıterleri olan binbaşılar ve yüzbaşılar Musa'ya yaklaştılar ve Musa'ya dediler: ‘Biz kulların, elimizde olan cenk adamlarının topunu aldık, ve bizden hiçbir adam eksik değildir. Ve her biri ne buldu ise canlarımız için Rabbe kefarete olmak üzere, Rabbin takdimesi olarak, altın, eşya, ayak halkaları ve bilezikleri, yüzükler, küpeler ve gerdanlıklar getirdik.’ Ve Musa ile kahin Eleazar onlardan altını, bütün işlenmiş eşyayı aldılar. Ve binbaşılar ve yüzbaşılar tarafından Rabbe arzettikleri kaldırma takdimesi altınının hepsi on altı bin yedi yüz elli şekeldi.” (Sayılar, 31: 48-54).

⁷¹ *M.Ecribeti'l-Celile*, s.185-186

⁷² *M.Ecribeti'l-Celile*, s.186

⁷³ “Ve İş-boşet'in başını Hebron'a Davud'a getirdiler; ve krala dediler: ‘İşte, senin canını arayan düşmanın Saul'un oğlu İş-boşet'in başı; ve Rab Saul'dan ve onun zürriyetinden efendime, krala bugün ölçer ihsan etti.’” (II. Samuel, 4:8).

⁷⁴ *M.Ecribeti'l-Celile*, s.186

⁷⁵ *M.Ecribeti'l-Celile*, s.187

⁷⁶ *M.Ecribeti'l-Celile*, s.187

⁷⁷ *M.Ecribeti'l-Celile*, s.187

⁷⁸ “... Rabbiniz size nişanlı beş bin meklele yardım edecektir.” (Al-i İmran 125).

⁷⁹ *M.Ecribeti'l-Celile*, s.187-188

⁸⁰ *M.Ecribeti'l-Celile*, s.188

⁸¹ “Ve İsrail oğullarına karşı cenge çıkmak için Benyamin oğulları şehirlerden Gibea'ya toplandılar. Ve İsrail oğulları sabahleyin kalktılar ve Gibea'ya karşı ordugah kurdular. Ve İsraililer Benyamine karşı cenge çıktılar; ve İsraililer onlara karşı Gibea'da cenge dizildiler. Ve Benyamin oğulları Gibea'dan çıktılar ve o gün İsraililerden yirmi iki bin kişiyi yere serdiler.” (Hakimler, 20: 14, 19-21).

⁸² *M.Ecribeti'l-Celile*, s.188

⁸³ *M.Ecribeti'l-Celile*, s.188-189

22. Hz. Muhammed, Hz. İsa'nın bildiği şekilde geleceğe dair olaylardan haber vermemiştir.⁸⁷

Cevap: Hz. Muhammed Kur'an'da ve hadislerde geçtiği üzere geleceğe dair bir çok haberler vermiştir. Ayrıntı isteyen Kadı İyaz'ın (Ö. 544/1150) Şifa isimli kitabına⁸⁸ ve hadis kitaplarına baksın.⁸⁹

23. Hz. İsa tanrılık vasfı ile Hz. Muhammed'den ayrılır ve ondan üstündür.⁹⁰

Cevap: *el-Babsus-Sarih fi Eyyi Din Hüve's-Sahih* adlı kitabımızda Hz. İsa'nın tanrı değil, peygamber ve kul olduğu ispat edilmiştir. Oraya bakılsın⁹¹.

⁸⁴ “Adem Rabbinden bir takım kelimeler aldı (Onlarla amel edip Rabbine yalvardı.) Bunun üzerine tevbesini kabul etti.” (Bakara 37).

⁸⁵ “Onlara kendilerinden öncekilerin; Nuh, Âd, Semûd kavminin, İbrahimin kavminin, Medyem halkının ve başları üstüne ters dönen şehirlerin haberi gelmedi mi?” (Tövbe 70). “Sizden öncekilerin; Nuh, Ad ve Semud kavimlerinin ve onlardan sonra gelenlerin –ki onların sayısını Allah'tan başka kimse bilmez- haberi size gelmedi mi? Elçileri onlara kanıtlar getirdi de onlar, ellerini, ağızlarına koydular. ‘Biz sizinle gönderilen mesajı tanımadık ve biz sizin bizi çağırduğunuz şeye karşı derin bir kuşku içindeyiz’, dediler” (İbrahim 9).

⁸⁶ *M.Ecribeti'l-Celile*, s.189

⁸⁷ *M.Ecribeti'l-Celile*, s.189-190

⁸⁸ Kadı İyaz bu haberlerin çok fazla olduğunu söylemektedir. Özetle; Hz. Muhammed Mekke'nin, Kudüs'ün, Yemen'in, Şam'ın, Irak'ın fethinden, İran hükümdarının hazinelerinin Medine'ye getirileceğinden, ashâbı arasında çıkacak anlaşmazlıklardan, İslam ümmetinin çeşitli fırkalara ayrılacağından haber vermiştir. Yine kıyametin yaklaştığından, ilmin kalkacağından, fitnelerin çıkacağından, adam öldürmenin çoğalacağından haber vermiştir. Aynı şekilde Emevi saltanatından, Muaviye'nin hükümdarlığından haber vererek ona tavsiyelerde bulunmuş, Hz. Ali ve Hz. Osman'ın ölümlerini bildirmiştir. Ayrıca kendisinden sonra hilafetin 30 yıl süreceğinden, Kaderiye, Rafıza gibi fırkaların çıkacağından söz etmiştir. Sonuç olarak Hz. Muhammed'in geleceğe dair bu ve benzeri bir çok mucizesinin olduğu zikredilmektedir. Geniş bilgi için bkz., Kâdi İyâz, *eş-Şifa bi Ta'rihi Hukuki'l-Mustafa*, Tahkik: Ali Muhammed el-Buhârî, Kahire trz., I. 470-488.

⁸⁹ *M.Ecribeti'l-Celile*, s.190

⁹⁰ *M.Ecribeti'l-Celile*, s.190

⁹¹ Adı geçen eserde anlatıldığına göre, Hz. İsa'nın Tanrı olduğu inancı başlangıçta yoktu ve 4. yy. başlarına kadar kabul edilmiyordu. Bugün de bunu kabul etmeyen dünyanın değişik ülkelerinde çeşitli Hıristiyan gruplar vardır. Bu inanç tamamen Pavlus'un yorumlarına dayandırılmıştır. Bunu savunanlar Yuhanna İncilindeki “Ben ve Baba biriz” (10:30) ifadesinden Hz. İsa'nın tanrılık cevherinde Allah ile eşit olduğunu söylemektedirler. Bunlar İncil'deki mecazi anlamdaki Baba ve oğul kelimelerini hakiki anlamda kullanarak Hz. İsa'nın tanrının oğlu olduğunu iddia etmektedirler. Oysa İncil'in bir çok yerinde “Allahımız Rab bir olan Rabdir” (Markos, 12:29) ve “Tanrı tektir ve ondan başkası yoktur” (Markos 12:32) gibi Allah'ın bir tek olduğuna işaret eden sayısız ayetler vardır. Cevher eşitliğine dair ayetler de mecazidir. Yoksa, havarilerden bahseden, “Bana verdiğin izzeti ben de onlara verdim ki, biz bir olduğumuz gibi onlar da bir olsunlar; ben onlarda ve sen bende, ta ki bir olmak üzere tamamlanmış olsunlar” (Yuhanna, 17: 22-23) ayetlerinden havarilerin de Allah ile cevher eşitliğine sahip olmaları gerekir ve bundan havarilerin de tanrılığının çıkarılması lazımdır. Bunu kimse söylemediği gibi, Tevrat'ta Allah'ın Hz. Musaya olan “Bak seni Firavuna Allah gibi yaptım ve kardeşin Harun senin peygamberin olacak” (Çıkış, 7:1) hitabından hiç kimse Musa'nın tanrılığını çıkarmamıştır. Geniş bilgi için bkz.,

24. Şeriat ikidir: Adalet ve fazilet. Hz. Musa adaletle, Hz. İsa da faziletle gelmiştir. Üçüncüsü yoktur ki onunla yeni bir peygamber gelmiş olsun.⁹³

Cevap: Her iki şeriatte de bozulma ve gizleme sebebiyle zaaf oluşmuştur. Her ikisi de tek tek ele alındığında eksiktir ve diğerine ihtiyaç duymaktadır. Çünkü; örneğin Yahudiler Cumartesi yaşağının kalkmasından ve Hıristiyanlar da sağ yanağa vurana sol yanağın çevrilmesinden razı değillerdir. Her iki şeriat da diğerinden ayrı olarak tek başına uygulandığında zorluklarla karşı karşıyadır. Durum bu merkezde olunca, her ikisini de bünyesinde toplayan yeni bir peygambere ve yeni bir dine ihtiyaç hasıl olmuştur ki, o da Hz.Muhammed ve İslam dinidir.⁹⁴

25. Hıristiyanlar Hz. Muhammed'in ismini ve sıfatlarını kendi kitaplarında bulamamaktadırlar.⁹⁵

Cevap: Bu konuda geniş bilgi için adı geçen *el-Bahsus-Sarib* isimli kitabımıza bakılsın^{96,97}

26. Teslis inancı Tevrat'ta da bulunmaktadır. Çünkü Tevrat'ta Allah Hz. Musa'ya, "Ben İbrahim'in tanrısı, İshak'ın tanrısı ve Yakub'un tanrısıym" demiş-

Muhammed et-Tîbî ed-Dımişkî, *Hulasatu't-Tercih li'd-Dini's-Sabih* (Rahmetullah Efendi, *Izharu'l-Hak*, Kahire 1317 kenarında), II. 73-93.

⁹² *M.Ecribeti'l-Celile*, s.190

⁹³ *M.Ecribeti'l-Celile*, s.190-191

⁹⁴ *M.Ecribeti'l-Celile*, s.191-192

⁹⁵ *M.Ecribeti'l-Celile*, s.192

⁹⁶ Adı geçen eserde zikredildiğine göre Kitab-ı Mukaddes'te Hz. Muhammed'e işaret eden sayısız yer vardır. Biz burada Tevrat ve İncil'den birer örnekle yetineceğiz. Tevrat'ta, "Allah'ın Rab, senin için aranızdan, kardeşlerinden benim gibi bir peygamber çıkaracak, onu dinleyeceksin" (Tesniye, 18: 15) ve "Onlar için kardeşleri arasından senin gibi bir peygamber çıkaracağım, sözlerimi onun ağzına koyacağım" (Tesniye, 18:18) buyurulmuştur. Her iki ifade de gelecek peygamberin İsrail oğullarından değil de, kardeşlerinden olacağı söylenmiştir. İsrail oğullarına kardeş olacak Araplardan başka bir millet yoktur. Çünkü Yahudilerin Hz. İshak'ın soyundan gelmelerine karşın Araplar Hz. İsmail'in soyundan gelmişlerdir ve ikisi kardeşlerdir. Ayrıca buradaki "senin gibi" sözü de bunun Yahudilerin dışından olmasını gerektirir. Çünkü bizzat Tevrat, Hz. Musa'dan sonra onun gibi bir peygamberin bir daha İsrail oğullarından çıkmadığını söylemektedir (Tesniye, 34: 10-12). Dolayısıyla bu peygamberin Yuşa b. Nun olduğu da söylenemez. Hz. İsa olduğu da iddia edilemez. Çünkü Hıristiyanlara göre o insan değil, tanrıdır. Üstelik Hz. Muhammed de Hz. Musa gibi kılıçla savaşmıştır. Bu durumda buradaki peygamberin Hz. Muhammed olduğu kesinlik kazanmaktadır.

Yuhanna incilinde "Ve Yahya ikrar etti ve inkar etmedi ve Ben Mesih değilim diye ikrar etti, Onlar da kendisinden sordular; öyle ise ne; sen İlya mısın, ve Yahya değilim, dedi; Sen o peygamber misin; Yahya hayır diye cevap verdi." (1: 20-21) ve "Gönderilenler ferisilerden idiler ve Yahya'ya sorup dediler; öyle ise sen Mesih, İlya ve O peygamber değilsin de niçin vaftiz ediyorsun" (1:25) denilmektedir. Bu, Yahudilerin İlya ve Mesih'ten başka bir peygamber beklediklerini göstermektedir. Bunun da Hz. Muhammed'den başkasının olması mümkün değildir. (Geniş bilgi için bkz., Muhammed et-Tîbî ed-Dımişkî, *Hulasatu't-Tercih li'd-Dini's-Sabih*, (Rahmetullah Efendi, *Izharu'l-Hak* Kahire 1317 kenarında), II. 114-139.

⁹⁷ *M.Ecribeti'l-Celile*, s.192-193

tir.⁹⁸ Bu üç uknum olduğu inancını doğurur. Bu durumda Müslümanların teslisin sonradan ortaya çıkarıldığını söylemeleri doğru değildir.⁹⁹

Cevap: Tevrat'ın kendisi bu iddiayı çürütmektedir. Çünkü diğer bir yerinde Allah Hz. Yakub'a "Baban İbrahim'in Allah'ı ve İshak'ın Allah'ı Rab benim"¹⁰⁰ demektedir. Görüldüğü gibi bu mantıkla hareket edilirse, buradan da iki uknum olduğu sonucu çıkmaktadır.¹⁰¹

27. Müslümanlar "Allah'ın eli onların elinin üstündedir"¹⁰², "Azamet ve ikram sahibi Rabbinin yüzü bâki kalacaktır"¹⁰³ ve "Rahman Arşa istivâ etti"¹⁰⁴ gibi Kur'an ayetlerinden yola çıkarak Allah'ın eli, yüzü olduğu ve tahtına oturduğu şeklinde Mücessime (Allah'ı cisim şeklinde düşünmek) ve Müşebbihe (Allah'ı yaratıklarına benzetmek) inancına sahip olmuşlardır. Böyle olunca üç uknum inancına sahip olanları nasıl tekfir ediyorlar?¹⁰⁵

Cevap: İki inanç arasında büyük farklar vardır. Çünkü Müslümanların bu şekildeki inançları, insanların akıllarına yaklaştırmak için Allah'ın sıfatları hakkındaki övgü mahiyetindeki ifadelerdir. Sanıldığı gibi Allah'ı cisimleştirme ve yaratıklara benzetme değildir. Oysa üç uknum için söz konusu olan her birimin ayrı birer varlığının olmasıdır. Bunu söyleyenin zat ile sıfat arasındaki farktan bile haberi yoktur.¹⁰⁶

28. Mucizeler, diğerlerinin hilafına, Hz. İsa için sabittir. Ondan başkası için de mucizelerin olduğu kabul edilse bile, onlara ulaşılammıştır. Oysa Hıristiyanlar, din adamlarının ve rahiplerinin mucizeleri gözleriyle görmüşlerdir.¹⁰⁷

Cevap: Bu doğru değildir. Hz. İsa'dan ve havarilerden sonra günümüze kadar, ruhbanlarının ölüleri dirilttikleri ve körlerin gözlerini açtıkları görülmemiştir.¹⁰⁸

29. Hz. Muhammed'in miracını (göğe yükselmesini) kabul etmek mümkündür.¹⁰⁹

Cevap: Hıristiyanlara göre de bunun benzeri vardır. Pavlus 3. kat göğe çıkarılmış;¹¹⁰ Yuhanna'nın vahyinde gökyüzünde aklın kabul etmeyeceği şeyleri gör-

⁹⁸ Çıkış, 3:6,15.

⁹⁹ *M.Ecvibeti'l-Celile*, s.193

¹⁰⁰ Tekvin, 28:13.

¹⁰¹ *M.Ecvibeti'l-Celile*, s.193-194

¹⁰² Feth, 10.

¹⁰³ Rahman, 27.

¹⁰⁴ Taha, 5.

¹⁰⁵ *M.Ecvibeti'l-Celile*, s.194-195

¹⁰⁶ *M.Ecvibeti'l-Celile*, s.195

¹⁰⁷ *M.Ecvibeti'l-Celile*, s.198

¹⁰⁸ *M.Ecvibeti'l-Celile*, s.199

¹⁰⁹ *M.Ecvibeti'l-Celile*, s.199

¹¹⁰ "On dört yıl önce, Mesih'te bir adam (bilmem bedende mi, bilmem bedenden hariç mi, Allah bilir), üçüncü göğe kadar kapılıp götürülmüş, böyle bir adam bilirim" (Pavlus'un korintoslulara 2. Mektubu, 12:2).

düğü anlatılmıştır.¹¹¹ Bunlar Hz. Muhammed'in Miracından akıllara daha uzak ve daha gariptir.¹¹²

30. Hıristiyanlar temiz bir topluluk ve seçkin bir ümmettir. Çünkü onlar, kendilerinden olmayanlara da dua ederler, kendilerini sevenlere de sevmeyenlere de iyi davranırlar, bekarlığı tercih ederler, bir kadınla yetinirler ve boşanmayı caiz görmezler. Bütün bunlar, onların rûhâni olduklarını ortaya koyar.¹¹³

Cevap: Bekarlıktan dört hata doğmuştur: 1. Cinsel istekle yanmak. Pavlus da bunu yasaklamış ve böylelerine evlenmeyi tavsiye etmiştir.¹¹⁴ 2. Erkeklik spermelerini zayi etmek. Allah Yahuda'nın ikinci oğlu Onan'ı bu yüzden öldürmüştür.¹¹⁵ 3. Zina yapmak ve çarpık ilişkilerde bulunmak. Lüt kavmi, Sodom ve Gomora bu sebepten helak olmuştur.¹¹⁶ 4. Neslin kesilmesi.

Birden fazla kadınla evlenememekten de çeşitli sakıncalar ortaya çıkar. Bazıları şunlardır: 1. Geçimsiz veya kısır bir kadınla evlenmiş olma ihtimali; 2. Kadının, erkeğin ihtiyacını karşılayamaması; 3. Kadının amansız ve kötü bir hastalığa tutulması. Bu durumlarda bir kadınla yetinmek zorunda olmak doğru değildir.

¹¹¹ Örnek olarak bkz., 61. dipnot.

¹¹² *M.Ecvibeti'l-Celile*, s.199-200

¹¹³ *M.Ecvibeti'l-Celile*, s.202

¹¹⁴ "Fakat eğer imsakleri yoksa evlensinler. Çünkü yanmaktan ise evlenmek daha iyidir." (Pavlus'un Korintoslulara 1. Mektubu, 7:9).

¹¹⁵ "Ve Onan o zürriyet kendisinin olmayacağını bildi; ve vaki oldu ki, kardeşinin karısının yanına girdiği zaman, kardeşine zürriyet vermesin diye yere dökerdi. Ve yaptığı şey Rabbin gözünde kötü oldu ve onu da öldürdü." (Tekvin, 38: 9-10).

¹¹⁶ "Ve Lut onlara kapıya çıktı, ve arkasından kapıyı kapadı. Ve dedi: Ey kardeşlerim, rica ederim, kötülük etmeyin. İşte benim ere varmamış iki kızım var; rica ederim, onları size çıkarayım, ve onlara gözünüzde iyi olana göre yapın; ancak bu adamlara bir şey yapmayın Ve adamlar Luta dediler: 'Senin burada daha kimin var? Damatlarını ve oğullarını ve kızlarını ve şehirde sana ait olanların hepsini bu yerden çıkar; çünkü biz bu yeri harap edeceğiz Ve Rab Sodom üzerine ve Gomorra üzerine Rab tarafından göklerden kü-kürt ve ateş yağdırdı; ve o şehirleri ve bütün Havzayı, ve şehirde oturanların hepsini ve toprağın nebatını altüst etti. Fakat karısı onun arkasından geriye baktı, ve bir tuz direği oldu.'" (Tekvin, 19:6-8, 12, 24-26).

"Lut'u da (gönderdik) kavmine dedi ki: 'Siz, sizden önce dünyalarda kimsenin yapmadığı fuhşu mu yapıyorsunuz?' Siz, kadınları bırakıp şehvetle erkeklere gidiyorsunuz ha! Doğrusu siz aşırı bir kavimsiniz. Kavminin cevabı; 'Onları kentinizden çıkarın, çünkü onlar, fazla temizlenen insanlarmış', demelerinden başka olmadı. Biz de onu ve ailesini kurtardık, yalnız karısı geride kalanlardan oldu. Ve üzerlerine bir (taş) yağmuru yağdırdık; bak işte suçluların sonu nasıl oldu.'" (Araf, 80-84. Ayrıca bkz., Neml, 54-58, Şuara, 160-173).

"Elçilerimiz Lut'a gelince onlar yüzünden kaygılandı. Onlar için arşını daraldı. (Ne yapacağını şaşırıldı). 'Bu çetin bir gündür' dedi. Daha önce de kötü işler yapmakta olan Lut kavmi koşarak ona geldiler. (Lut), 'Ey kavmim(dedi, 'işte kızlarım, onlar sizin için daha temiz, dediler ki: 'Senin kızlarında bizim bir hakkımız olmadığını bilmişsindir, ve sen bizim ne istediğimizi de pekalâ bilirsin?..... (Melekler) dediler: 'Ey Lut, biz senin Rabbinin elçileriyiz. Onlar sana asla dokunamazlar. Gecenin bir kısmında aileni yürüt. İçinizden karından başka hiç kimse geri dönüp bakmasın, çünkü ötekilerine erişen (azap) ona da erişecektir. Başlarına gelecek azap zamanı sabah vaktidir. Sabah da yakın değil mi?' Emrimiz gelince oranın üstünü altına getirdik, üzerine de taş yağdırdık.'" (Hud, 77-82, Ayrıca bkz., Hicr, 57-74).

Boşanmanın caiz olmayışından da çeşitli sakıncalar çıkar. Bunlardan bazıları da şunlardır: 1. Kadının zina ettiğine kocasından başkasının muttali olmaması. Bu takdirde başkasının nesli kendi nesli ile karışabilir. 2. Kadının hırsız, huysuz ve diğer kötü huylara sahip olması ve erkeğin kendisine katlanmak zorunda kalması.

Bu yüzden Hz. Musa ve Hz. Muhammed'in şeriatlarında boşanma caizdir. Eğer kadının zina yaptığından eminse boşar ve başkasıyla evlenir, diğer durumda isterse boşar ve başkasıyla evlenir, isterse de sabreder.¹¹⁷

31. Allah Mahlukatı yarattığı zaman Adem için bir tek eş yarattı, o da Havva'dır. Boşanmayla ilgili bir şey söylemedi. Bu da Hıristiyanların haklı olduğunu gösterir.¹¹⁸

Cevap: Eğer başlangıçtaki şeriata sonradan bir şey ilave edilmesi doğru olmasaydı her şeriata diğer karşısında yanlış bir şey olması gerekirdi. Örneğin; Hz. İbrahim zamanındaki sünnet, Hz. Adem'in zamanında yoktu. Şartlar gereği başlangıçta da çok kadınla evlilik ve boşanma yoktu.¹¹⁹

32. İnciller 30'dan fazlaydı. Bazıları bozulmuş, bazıları da olduğu gibi kalmıştı. Kur'an niçin aralarında fark gözetmiyor ve sahih olan İncil'e işaret etmiyor?¹²⁰

Cevap : Kur'an'ın indiği sırada sahih bir İncil bulunmuyordu. Eğer bulunsaydı bile, Kur'an kendisinden önceki ilahi kitapları nesh ettiği için bunun faydası olmazdı.¹²¹

33. Hz. Muhammed ata binici, savaşçı, kahraman, zafer kazanan, dünya nimetlerinden faydalanan ve şeref sahibi idi. Bütün bunlar Hz. İsa'nın özelliklerine aykırıdır. Bu yüzden peygamberliği garip görülmüştür.¹²²

Cevap : Hz. Muhammed'in, Hz. İsa'nın özelliklerine sahip olması gerek diye bir şey yoktur. Nitekim Hz. Nuh, Hz. Musa , Hz. Harun, Hz. Davud ve Hz. Süleyman fakirlik, zenginlik ve diğer yönlerden Hz. İsa'nın özelliklerini taşımadıkları halde niçin onların peygamberliklerini kabul ediyorsunuz? Aynı şey niçin Hz. Muhammed için de olmasın?¹²³

34. İnciller, Hz. İsa'nın çarmıha gerilip öldürüldüğünü söylerken, Kur'an bazan, "Seni öldürecekim ve katıma yükseltecekim"¹²⁴, bazan da "Onu öldüremediler ve çarmıha geremediler, fakat (bu iş) kendilerine benzer gösterildi"¹²⁵ diyerek net bir tavır ortaya koymamaktadır.¹²⁶

Cevap: Müslüman bilginler İncilin tahrif edildiğini ispat etmişlerdir. Bu yüzden İncildeki çarmıh olayının anlatıldığı gibi olmadığı anlaşılmıştır. Belki de Kur'an'da anlatılana uygundu da sonradan değiştirildi. Çünkü Kur'an çarmıh olayının hakiki değil de, sürî olduğunu ve kendilerine benzer gösterildiğini söylüyor.

¹¹⁷ M.Ecvibeti'l-Celile, s.202-204

¹¹⁸ M.Ecvibeti'l-Celile, s.204

¹¹⁹ M.Ecvibeti'l-Celile, s.205

¹²⁰ M.Ecvibeti'l-Celile, s.206

¹²¹ M.Ecvibeti'l-Celile, s.206-207

¹²² M.Ecvibeti'l-Celile, s.207

¹²³ M.Ecvibeti'l-Celile, s.207-208

¹²⁴ Al-i İmran, 55.

¹²⁵ Nisa, 157.

¹²⁶ M.Ecvibeti'l-Celile, s.208-209

Yukarıdaki Kur'an ayetlerinde çelişki olmadığını da yine Kur'an'dan öğreniyoruz. Çünkü "teveffa" (vefat ettirmek) çeşitli anlamlara gelmektedir ve bunlardan birisi de "uyku"dur. Nitekim Allah Kur'an'da şöyle demektedir: "Allah ölmekte olan canları alır, ölmeyenleri de uykularında (bedenlerinden alıp kendilerinden geçirir); sonra ölümüne hükmettiğini yanında tutar, ötekilerini de belli bir süreye kadar salıverir."¹²⁷ "Odur ki geceleyin sizi öldürür, gündüzün ne işlediğinizi bilir sonra belirlenmiş süre geçirilip tamamlansın diye gündüzün sizi diriltir."¹²⁸ Görüldüğü gibi bu ayetlerde teveffa (öldürmek) uyku manasındadır. Böyle olunca bu konuda çelişki olmadığı anlaşılır.¹²⁹

35. Kur'an bazı hayvanların ve cinlerin konuştuğunu bildiriyor.¹³⁰ Bunlar akıldan uzak şeylerdir.¹³¹

Cevap: Bunun benzeri Tevrat ve İncil'de de bulunmaktadır.¹³² Bize yapılacak itiraz, Hıristiyanlara da yapılacaktır. Onlara verilecek cevap bize de verilecektir.¹³³

36. Arap Şairi İmriu'l-Kays'ın bazı şiirlerinde söyledikleri aynı şekilde Kur'an'da da geçmektedir. Bu da Kur'an'ın Arap şairlerinin şiirlerinden alındığını ve Allah'a ait olmadığını gösterir.¹³⁴

Cevap: Bu durum Kur'an'ın İmriu'l-Kays'ın ve diğer Arap şairlerinin şiirlerinden alındığını göstermez. Belki Allah'ın iradesinin İmriu'l-Kays'ın bazı söylediklerine uygun olduğunu gösterir. Bu durum Hıristiyanlar için de geçerlidir. Nitekim Tevrat'taki bazı hükümler daha önceki putperestlerin görüşlerine uygundur. Ancak bu, Tevrat'ın onların görüşlerinden alındığını göstermez.¹³⁵

37. Hıristiyanlara şu soruluyor: "Siz, Musa A.S. ın şeriatına uyduğunuzu söylüyorsunuz. Halbuki Hz. Musa'nın şeriatı Hz. İsa'nın şeriatıyla nesh edilmiştir." Hıristiyanlar bu soruya şöyle cevap veriyorlar: "Hz. İsa, Hz. Musa'nın şeriatını nesh etmek için değil, tamamlamak için gelmiştir. Çünkü Hz. İsa, şöyle demiştir: 'Sanmayın ki ben Şeriatı yahut peygamberleri yıkmaya geldim; ben yıkmaya değil, fakat tamam etmeye geldim.'"^{136,137}

¹²⁷ Zümer, 42.

¹²⁸ Enam, 60.

¹²⁹ *M.Ecvibeti'l-Celile*, s.209-211

¹³⁰ "Karınca vadisine geldikleri zaman bir karınca; Ey Karıncalar, dedi, yuvalarınıza girin ki Süleyman ve orduları farkında olmayarak sizi ezmesinler." (Neml, 18). "Kuşları teftiş etti, dedi ki: Neden Hüdhüd'ü göremiyorum, yoksa kayıplardan mı oldu? ... Çok geçmeden (Hüdhüd) geldi. Ben, dedi, senin görmediğin bir şey gördüm ve Seba'dan sana gerçek bir haber getirdim." (Neml 20, 22). "Cinlerden bir ifrit: Sen makamından kalkmadan önce ben onu sana getiririm, dedi." (Neml 39).

¹³¹ *M.Ecvibeti'l-Celile*, s.211-212

¹³² "Cinler İsa'ya, bizi çıkarırsan domuz sürüsüne gönder, diye yalvardılar." (Matta, 8: 31).

"Fakat şimdi sor hayvanlara, ve sana öğretsinler; ve göklerin kuşlarına ve sana bildirsinler; yahut toprağa söyle ve sana öğretsin; denizin balıkları da sana anlatırlar" (Eyüb, 12: 7-8).

¹³³ *M.Ecvibeti'l-Celile*, s.212

¹³⁴ *M.Ecvibeti'l-Celile*, s.212

¹³⁵ *M.Ecvibeti'l-Celile*, s.212-213

¹³⁶ Matta, S. 17.

¹³⁷ *M.Ecvibeti'l-Celile*, s.213-214

Cevap: Bu durumda Hıristiyanlar her iki şeriata da uymakla yükümlüdür. Halbuki İncil'deki şu ifadeler sizin cevabınızın çelişmesini ortaya koymaktadır: “ ‘Göz yerine göz, diş yerine diş’¹³⁸ denildiğini işittiniz. Fakat ben size derim; Kötüye karşı koma ve senin sağ yanağına kim vurursa, ona ötekini de çevir”¹³⁹ “ ‘Sen komşunu sevecek’¹⁴⁰ ve düşmanından nefret edeceksin, denildiğini işittiniz. Fakat ben size derim: Düşmanlarınızı sevin ve size eza edenler için dua edin”¹⁴¹ Bu ifadeler Hz. İsa'nın, Hz. Musa'nın şeriatını değiştirdiğini gösterir. Eğer Hz. İsa, Hz. Musa'nın şeriatını iptal etmeyip tamamladı ise, Hz. İsa sünnet olduğu halde niçin Hıristiyanlar sünneti kaldırdılar? Aynı şekilde, on emirden biri olduğu ve Hz. İsa'da ona uyduğu halde niçin Cumartesi yasağını kaldırdılar?¹⁴²

SONUÇ

Muhammed ed-Dımişki'nin özetlediği şekilde, Şeyh Ziyade'nin Mısır'lı Hıristiyan arkadaşının sorularına verdiği cevaplar burada bitmektedir. Bu cevaplarla arkadaşı hasımlarına gerekli karşılığı vermiş ve kendisi de ihtida etmiştir.¹⁴³ Bundan sonra Şeyh Ziyade'den Tevrat'ta ve İncil'de Hz. Muhammed'e işaret eden yerleri kendisine bildiren bir risale yazmasını istemiş, o da onu yazıp tarafına göndermiştir. Ed-Dımişki, hacmi fazla genişletmemek için bunu eserine almadığını söylemektedir.¹⁴⁴

Görüldüğü gibi eser XIX. yy.daki Müslüman-Hıristiyan polemğine bir örnektir. Yazarın Kur'an'a ve özellikle Kitab-ı Mukaddes'e hakim olduğu görülmektedir. İslam ve Hıristiyanlığı da çok iyi bildiği anlaşılmaktadır. Ancak, bununla birlikte eserde, ilk devirlerdeki canlı bilimsel tartışmalardan çok apolojetik ve savunmacı bir yapı göze çarpmaktadır. Daha ziyade İslam'a yönelik hıristiyanî ithamlara cevap mahiyetindedir.¹⁴⁵ Sorular daha çok İslam dininin Hıristiyanlarca zayıf görülen noktalarına yöneltildiği gibi cevapların da -isabetli olmakla birlikte- bilimsel derinlikte olduğunu söylemek zordur. Yaşadığı çevrenin önde gelen bir bilgini olan ed-Dımişki'nin Şeyh Ziyade'nin kitabını özetlemekle kalmayıp, İslam Dini'ni teolojik boyutlarını içine alan bir derinlikte izah etmesi daha doyurucu olurdu. Bu yönü-

¹³⁸ “Fakat zarar olursa, o zaman can yerine can, göz yerine göz, diş yerine diş, el yerine el, ayak yerine ayak, yanık yerine yanık, yara yerine yara, bere yerine bere vereceksin.” (Çıkış, 21:23-25).

“Ve bir kimse, komşusunu sakatlırsa, kendisine de yaptığı gibi yapılacaktır; kırk yerine kırk, göz yerine göz, diş yerine diş olmak üzere, adamı nasıl sakat etti ise, kendisine de öylece edilecektir.” (Levililer, 24: 19-20).

“Ve gözün acımayacak; can yerine can, göz yerine göz, diş yerine diş, el yerine el, ayak yerine ayak.” (Tesniye, 19: 21).

¹³⁹ Matta, 5: 38-39.

¹⁴⁰ “Öç almayacaksın, ve kavminin oğullarına kin tutmayacaksın, ve komşunu kendin gibi seveceksin, ben Rabbim.” (Levililer, 19:18).

¹⁴¹ Matta, 5: 43-44.

¹⁴² M.Ecvibeti'l-Celile, s.214-216

¹⁴³ M.Ecvibeti'l-Celile, s.216

¹⁴⁴ M.Ecvibeti'l-Celile, s.216-217

¹⁴⁵ Mehmet Aydın Bey, bu şekilde eserde Karâfi (ö. 684/1285)'nin “*Kitabu Ecvibeti'l-Fâhire anî'l-Es'ileti'l-Fâcîre*” ve İbn Teymiye (ö. 728/1327)'nin “*el-Cevâbu's-Sabîh li men beddele Dîne'l-Mesâib*” adlı eserlerinin izlerini görmektedir. Bkz. M. Aydın, Age, S. 78.

le eserin biraz avami kaldığı söylenebilir. Yine de İslam Dini'nin bazı yönlerini anlamakta zorluk çeken kimseler için aydınlatıcı sayılabilir.

Eserde tartışılan problemleri incelediğimizde, bunların -ayrıntılı olmasa da- temelde Hıristiyan teslisi, Hz. İsa'nın çarmıha gerilmesi meselesi, İncil ve Tevrat'ın tahrif edilmesi ve Hz. Muhammed'in Kitab-ı Mukaddes'de haber verilmesi konuları etrafında cereyan ettiğini görüyoruz. Bunlar Müslümanlar ile Hıristiyanlar arasındaki belli başlı tartışma konularıdır.¹⁴⁶

Boşanmanın her haliyle yasak olması gibi hususlardan anlaşıldığı kadarıyla eserde söz konusu edilen Hıristiyanlık, özellikle Katolik inancının izlerini taşımaktadır.

¹⁴⁶ Bkz., M. Aydın, Age, S. 95-199.

